

€ 0,95

Waardzegger

WINTER 2018-2019

Colofon

Waardzegger, een uitgave van
Hoekschevaards Landschap (HWL)
Vereniging voor behoud en ontwikkeling
van natuur en landschap in de Hoeksche
Waard, opgericht in 1973.
Verschijnt ieder kwartaal
ISSN 1389-7454
Jaargang 11, nr. 4, Oplage: 1900
Lidmaatschap € 30,00 per jaar
IBAN-nr: NL48 INGB 0002 9980 08
Materiaal uit deze uitgave mag alleen voor
niet-commercieel gebruik aangewend
worden, met bronvermelding

Ledenadministratie HWL

postbus 1080
3260 AB Oud-Beijerland
ledenadministratie@hwil.nl

Natuurbezoekerscentrum Klein Profijt

Zalmpad 11, 3261 MD Oud-Beijerland
telefoon: 0186 621 888
Beheerder: Merijn van den Hoogenhoff
kantoor@hwil.nl
Openingstijden:
Dinsdag t/m vrijdag 10.00 tot 17.00 uur
Zaterdag en zondag 12.00 tot 17.00 uur

Nationaal Landschap Centrum

Veerweg 1c, 3281 LX Numansdorp
Telefoon: 0186 653 512
Beheerder: Karin van den Berg
nlc@hwil.nl
Openingstijden:
Dinsdag t/m vrijdag 14.00-17.00 uur
Zondag 13.00-17.00 uur
Zaterdag gesloten!

www.hwl.nl

Dagelijks Bestuur

Els van Veen (voorzitter) 078 618 0691
Bob Wiggers (secretaris) 0186 616 362
Peter Kloot
penningmeester@hwil.nl

Inhoud

- Van de redactie
- Van het bestuur aankondiging
- DE kraaien, even bijpraten
- Boomfeestdag en Leenheerenpolder, huizen, recreatie of beide?
- In memoriam Albert van Alphen
- Vandaal slaat toe!
- Gedicht
- Fotocursus (stiekem vanwege de foto's)
- Natuurdag
- Verhalen na de dood
- Oude plantenvondsen
- De drie musketiers
- Muizenissen
- Vacature terreinbeheerder
- Energieneutraal huis in de Hoeksche Waard
- Van het bestuur
- 25 jaar braakbal onderzoek
- Activiteiten
- Vacature redacteur

Foto voorpagina:

Zonsondergang Gebko Hahn

Redactie:

Ineke Moll
Aad Bruijnzeel
Marcus Dekker
Joop Dijkshoorn
redactie@hwil.nl

**Kopij Kwartaal nummers
inleveren in de eerste maand van
ieder kwartaal .**

Aanleveren kopij

Als aparte bijlage (attachment) bij een
e-mail. Uitsluitend in MS-Word naar:
redactie@hwil.nl

Wat een vreemde temperaturen hebben we toch, na een prachtige zomer met (voor sommige teveel) hitte heb ik eind oktober m'n winterbanden (Rome had toen al een fikse hagelbui te pakken, dus het werd tijd!) er om laten leggen en vervolgens zaten we de andere dag buiten aan de koffie... Ik bedoel maar, het kan raar gaan met het weer. Geen reden om te klagen hoor, maar als je ijs wilt zien, moet je voorlopig wel naar Zwolle (voor IJssculpturen) of de kunstijsbaan. Die is er in december voor alle Hoeksche Waarders over de Vliet in Oud-Beijerland. Voorlopig mag voor mij de echte kou wegblijven en kan ik met dit weer leven. Naar een warm land gaan? Daar denken we nog niet aan, maar toch, als je dan de advertenties weer ziet, gaat het kriebelen. Na mijn laatste uitgave in maart kan ik, zonder naar de agenda te kijken, boeken. Dus dat hebben we maar gedaan. De Azoren moeten mooi zijn en een walvis- spot-cruise is inbegrepen. We hebben er zin in! Zonder veel tam-tam is er een nieuwe penningmeester. Ondertussen weet ik dat hij een eigen bedrijf EN de HWL overleefd houdt. Peter Koot is bereikbaar onder penningmeester@hw.nl "De Staart" bestaat dit jaar **15 jaar** en wie kan daar beter in het winternummer over schrijven dan onze Free Nature Esther Linartz. Dit was een deel van mijn tekst uit de vorige Waardzegger. Esther heeft echter zoveel werk (daarom geen tijd), dat dit jubileum even vergeten moet worden. Zo ook de nieuwe rubriek "vraag en antwoord". Er kwamen geen vragen meer, dus naar een antwoord zoeken, was ook niet nodig. In plaats daarvan staat er nu een vacature voor een terreinbeheerder en een nieuwe redacteur voor de Waardzegger. Gelukkig hoef ik nooit moeite te doen om de Waardzegger "vol" te krijgen. Het is nu zo dat het lentenummer al gevuld is met mooie bloemen. De dame in kwestie heeft haar best gedaan om op tijd klaar te zijn voor het winternummer en nu moet ik ze teleurstellen. Het verhaal verdient echter meer dan een "los velletje", dus dat komt goed. Van de adverteerders hoor ik weinig, met de "honingman" Flip heb ik van de zomer kennis gemaakt en hij vindt dat het mes aan

twee kanten snijdt. Er is aandacht voor zijn bedrijf en hij doet bij ons een "duit in het zakje", dat we als vereniging goed kunnen gebruiken. Dominikq geeft ook wel eens aan dat zijn advertentie werkt en heeft nu een modern logo. Maar ...nu stopt, jammer genoeg. Decokay.

De eigenaar is echter wel in voor een beetje reclame dus kijk maar naar de advertentie en doe er, tijdens de voorjaars opknaptour, uw voordeel mee! Onze huiscateraar krijgt ook dit jaar weer een plekje, als dank voor de grandioze kortingen en service.

Mochten er bedrijven zijn die de plaats van Decokay over willen nemen, kunt u contact met de redactie opnemen en stuur ik de prijslijst. Vergeet niet dat het, ieder kwartaal, naar ruim 1800 adressen gaat in de Hoeksche Waard. Als daar geen potentiële klant tussen zit, weet ik het niet meer!

Met 4 pagina's méér dan anders (meestal 36) heb ik nu zelfs nog teveel kopij. Zaken die "haast" hebben, gaan voor (zoals mededelingen van het bestuur, cursussen, e.d.) en dan is het daarna opvullen op binnenkomst.

We hebben dan ook van alles wat. De jaarvergadering komt er weer aan, de vrijwilligersdag, we hebben een vandaal/rover, de Boomfeestdag in Strijen (Let wel! Alleen in Strijen! Volgend jaar met één gemeente komen ze er, op deze manier, goedkoop van af.), Leenheerenpolder, een verhaal over "vergeten" planten uit Naturalis, Bob schrijft over de vrijwilligers, natuurdag, de drie musketiers, etc.. Zoals ik al aan het begin vertelde, we zitten weer overvol. Er is geen plaats voor de vermelding van nieuwe leden omdat het in memoriam van Albert van Alphen belangrijker is.

Merijn geeft ook nog een overzicht van 25 jaar braakballen pluizen met uitleg over hoe en wat.

Neem daar maar een avond vrij voor, want vanaf pagina 26 leest u het hele verhaal (met een staartje dus).

Joop

ALGEMENE LEDENVERGADERING 2019

op donderdag 14 maart 2019

Het bestuur nodigt u van harte uit tot het bijwonen van de 36^e Algemene Ledenvergadering van de vereniging Hoekschewaards Landschap op 14 maart 2019 om 20:00 uur in NBC Klein Profijt, Zalmpad 11, 3261 MD te Oud-Beijerland

A G E N D A

Opening
Verslag van de 35^e Algemene Ledenvergadering d.d. 12 april 2018
Ingekomen/ uitgaande stukken
Jaarverslag 2018
Financieel verslag 2018
Verslag kascontrolecommissie
Begroting 2018 en vaststelling contributie 2019
Aftreden en verkiezing bestuursleden
Rondvraag
Sluiting

Voor de volgende bestuursleden loopt de zittingsperiode af: Mevr. Van Veen, mevr. Kleinendorst en de heren Mesker en Malta.
De heer H. Former is in augustus 2018 afgetreden als penningmeester.
De heer P. Kloot heeft zich kandidaat gesteld voor deze portefeuille in het bestuur.
Mevr. Kleinendorst en de heer Mesker hebben aangegeven niet meer herkiesbaar te zijn.
Mevr. Van Veen en de heer Malta zijn herkiesbaar.

In overeenstemming met artikel 8 van de statuten wijst het bestuur de leden op de mogelijkheid zelf kandidaten voor het bestuur voor te dragen.

Het verslag van de 35^e Algemene Ledenvergadering 2018 kunt u bij de secretaris aanvragen.

Het financiële verslag (de exploitatierekening 2018, begroting 2019 en de balans per 31 december 2018) met een korte toelichting op de cijfers, kunt u eveneens bij de secretaris aanvragen.

Van 'niemandsland' naar eigen territorium

Inmiddels is het alweer 4,5 jaar geleden dat ik begon met het dagelijks volgen van een kraaienechtpaar in 's-Gravendeel. Dat leverde en levert nog steeds een schat aan informatie en daarnaast veel fraaie foto's op. Zo werd dankzij het dagelijks volgen van, wat in de loop van het jaar natuurlijk telkens een kraaiengezin werd, ook duidelijk hoeveel exoten er op hun menu staan. Dat loopt uiteen van Amerikaanse rode rivierkreeften tot het laatste jaar ook steeds meer grondels, die soms aanspoelen tussen de basaltkeien langs de rivieroever.

Maar wat ook duidelijk werd, was dat het aantal nieuwe kraaien binnen de 's-Gravendeelse kraaiengemeenschap in die periode feitelijk minimaal was. De reden daarvoor is dubbel: Enerzijds worden de jonge vogels na een goede tien maanden dringend verzocht om het wat verderop te zoeken. Blijven hangen aan de rand van het ouderlijk territorium mag nog wel, maar daar is dan ook alles mee gezegd, althans voorlopig. Als de jongen eenmaal enkele jaren oud zijn, een partner hebben en ergens in de buurt een eigen plek hebben veroverd, zijn ze soms weer welkom om even 'op de koffie' te komen. De andere reden voor het in stand houden van een vaste kern van kraaienparen is dat in bijna alle gevallen de jonge paartjes kansloos blijken te zijn, als ze een oud(er) paar proberen te verdrijven uit hun territorium. De oudjes hebben twee voordelen: Ze hebben uiteraard veel meer ervaring met een stevige knokpartij (ook al komt die in de kraaienwereld niet zo heel vaak voor) en ze zijn als paar veel beter op elkaar ingespeeld dan de jongelingen. Het gaat eigenlijk alleen fout als één van de oude vogels komt te overlijden. Dan ziet een jong paartje hun kans schoon en meestal vertrekt de oude vogel dan zelf, omdat hij of zij wel inziet dat het een kansloze miserie is om alleen stand te houden.

Ready to Rumble!

Maar zo heel soms blijkt er een uitzondering op de regel te zijn. Eén van de jongen van mijn kraaienpaar, uit het nest van 2016 bleek een heel groot mannetje te zijn. Maar ook voor hem gold: Na tien maanden a.u.b. het nu wat verderop gaan zoeken. Dat verderop bleek echter niet zo heel ver weg te zijn... Een goede twee maanden later bleek onze jonge reus zich nog steeds op te houden langs de zuidgrens van het gebied van zijn ouders in een strookje 'niemandsland'. En warempel, weer twee maanden verder bleek hij ook al een partner te hebben gevonden. Maar goed, ergens in het najaar zou het jonge stel wel wegtrekken, was mijn gedachte. Misrekening... Een half jaar later was het jonge grut nog steeds op hun post en nu was het tijd om de zuiderburen van hun ouders eens duidelijk te maken dat ze een groter territorium wilden. Of beter gezegd meneer wilde dat. Zijn wederhelft volgde eerst schoorvoetend, maar dat deerde niet, want soms ging hij alleen de strijd aan met de beide burenen. Maand na maand werden de burenen steeds enkele tientallen meters teruggedrongen door de jonge zwaargewicht. Dat leverde na een gevecht soms bloederige taferelen op, maar van wat wondjes leek hij geen last te hebben. Op naar de volgende ronde. En na vier maanden hadden de burenen zeker de helft van hun territorium ingeleverd! Na bijna vijf jaar dan toch ruimte voor een jong paar erbij. Maar dit soort missies tot een goed einde brengen is alleen voor de hele sterke en brutale jongelingen weggelegd. Die strijd om een eigen leefgebied is opgetekend in 'Ready to Rumble!', boek nummer vijf in de serie over de dagelijkse belevenissen van wat nu dus een kraaienfamilie is geworden.

Connor

Connor en Cara

Boomfeestdag in Strijen dit keer in oktober

Arie Pieters

Strijen was van de vijf Hoeksche Waardse gemeenten in dit alweer bijna afgelopen decennium altijd de meest trouwe deelnemer aan de Nationale Boomfeestdag. Het was dus even 'wennen' dat men in maart dit jaar verstek liet gaan, omdat er nog geen geschikte locatie beschikbaar was. Maar op de laatste dag van oktober werd dit weer keurig 'ingehaald'.

Na een toespraak van wethouder Wilko van Tilborg, die de leerlingen van de Obs De Meerwaarde er op wees dat bomen niet alleen mooi zijn ter verfraaiing van het landschap of een tuin, maar ook belangrijk zijn voor andere zaken, zoals luchtkwaliteit, gingen men aan de slag. Ter hoogte van de Lambertusstraat werden in de ochtend van de

31ste oktober zo'n 40 jonge bomen aangeplant door 34 leerlingen van De Meerwaarde. De wethouder stak zelf ook nog de handen uit de mouwen bij de aanplant van de allereerste boom. Het merendeel van de 40 bomen, die bij Lambertusstraat de grond in zijn gegaan zijn iepen. (Uiteraard een soort die resistent is tegen de iepziekte.) De overige bomen zijn sierperen. Na afloop van de werkzaamheden was er nog iets te drinken, een appel en een presentje voor de kinderen in de vorm van een vogelhuisje.

=====

HUIZEN EN RECREATIE IN DE LEENHEERENPOLDER?

Martijn Verweijen

Tja, nu heeft HWL de strijd om de status van de Leenheerenpolder (LHP) gewonnen en dan verschijnen er in de lokale media allerlei verhalen over wonen en recreatie en maar weinig over natuur.

Hoe kan dat nu?

Dat komt omdat er twee processen door elkaar liepen. HWL ging de juridische strijd aan om de polder weer de status Natura2000 te geven. Dat nam jaren in beslag. Ondertussen had WNF samen met Havenbedrijf Rotterdam het plan opgevat om de polder in te richten tot getijdengebied ongeacht de status. Om politieke weerstand te voorkomen, werd met de gemeente Korendijk en de provincie bedacht, dat er ook huizenbouw (permanent en recreatief) en openluchtrecreatie zou kunnen plaatsvinden in een klein deel van de polder. Dat streven leidde tot een zogenaamd Vlekkenplan dat door de gemeenteraad van Korendijk werd vastgesteld op 4 juli 2017. Toen het Europese Hof, HWL in oktober 2017 in het gelijk stelde, ontstond er een spannende situatie. LNV was nu gehouden een nieuw aanwijzingsbesluit Haringvliet te nemen waarin de LHP weer volledig als

N2000 was opgenomen. Dat zou echter een belemmering kunnen zijn voor het uitvoeren van het Vlekkenplan. Gemeente, provincie, WNF en Natuurmonumenten

wendden zich ongerust tot LNV met de vraag of men 10 ha buiten de begrenzing wilde houden om woningbouw mogelijk te maken. Het argument was, dat alle gebiedspartijen daar groot belang aan hechtten en dat er groot draagvlak was bij de samenleving. Nieuwe bewoners en recreanten zouden nieuw leven in de vergrijzende brouwerij brengen. LNV wilde wel akkoord gaan als de gebiedspartijen vervangend gebied van 10 ha ergens in de buurt zouden kunnen vinden. Dat werd het Spuigors van SBB (Staats Bos Beheer) op Voorne-Putten. HWL was het aanvankelijk niet eens met die keuze. Zo werd immers 10 ha bestaand natuurgebied omgevoerd tot N2000-gebied. Sigaar uit eigen doos! HWL maakte daarover opmerkingen en wilde pas akkoord gaan als de partijen

Korendijk, provincie, WNF en Natuurmonumenten een intentieverklaring zouden tekenen, dat men ook overige weliswaar kleine maar kansrijke gorsjes zou inrichten tot getijdennatuur. De genoemde partijen gingen daarmee akkoord op het allerlaatste ogenblik. Het Spuigors van SBB wordt deels heringericht tot getijdengebied. De hooggelegen delen bestaan uit klei en puin van het bombardement van Rotterdam. Dit wordt verwijderd hetgeen leidt tot kwaliteitsverbetering. Over de

herinrichting van diverse kleinere gorsjes moet eerst nog stevig onderhandeld worden met gemeenten, pachters en Waterschap Hollandsche Delta. Naar verwachting zal begin 2020 begonnen kunnen worden met de inrichting van de LHP voor zowel 120 ha natuur als 10 ha wonen.

Albert van Alphen

Op 20 augustus is oud voorzitter van HWL Albert van Alphen overleden.

Albert was een van de pioniers van Stichting Hoekschewaards Landschap wat in 1973 is opgericht. Later is hieruit de huidige vereniging Hoekschewaards Landschap ontstaan.

Hij volgde Henk van der Lee op als voorzitter van HWL en 'regeerde' jarenlang op zijn, soms eigenzinnige manier, de Vereniging. Hij was zeker niet alleen voorzitter van HWL maar was daarnaast op veel andere terreinen actief. Beleidszaken mbt Ruimtelijk ontwikkeling van de streek spraken hem erg aan, maar daarnaast lag zijn hart ook bij het onderhoud van wilgen en grienden. Jarenlang trok hij de kar bij de Krasse Knarren en was knotbaas in de griend bij de Barendrechtse brug.

Het tekende de mens Albert, dat hij meestal met een positieve kijk en instelling met dit veranderingen en kansen omging.

Een no-nonsens man, die zijn zaakjes goed voor elkaar had, een goede dossierkennis had en dat hij dan soms ook wel weer graag liet merken aan zijn luisteraars!

Na een jarenlang voorzitterschap bij HWL vond hij het welletjes. Hij kreeg weer tijd voor andere zaken en was tot op hoge leeftijd een gewaardeerd lid van o.a. de werkgroep Milieu en planologie. Daarnaast maakte hij zich sterk voor agrarisch natuurbeheer en was secretaris van de Stichting Rietgors!

Zijn jarenlange verdiensten bleven niet onopgemerkt en hoewel het voor hem niet nodig was, weet ik nog goed dat hij verguld was met zijn lintje. HWL eerde hem met het erevoorzitterschap en de gemeente Binnenmaas gaf blijk van zijn grote waardering door hem een belangenrijke vrijwilligers onderscheiding te geven.

Met de jaren ging zijn lichaam hem parten spelen, lopen werd lastig en hij kon niet meer doen wat hij wilde. HWL activiteiten waren er niet meer bij. Hij had het er moeilijk mee, dat was wel duidelijk, maar als je hem sprak, bleef hij positief.

Zijn wil en geestkracht bleek groter dan zijn aftakelende en broze lichaam.

Het was goed Albert, om jou binnen de gelederen van HWL te hebben. Je was een bijzonder mens en persoonlijk vind ik fijn een tijd samen met je opgetrokken te hebben.

Je had een echt HWL hart maar wist uiteindelijk ook dat het niet gaat om de club maar om het behoud van Natuur en landschap van de Hoekschewaard.

Voor jouw inzet hiervoor en de wijze waarop je dat als mens invulde, hebben wij groot respect en rest ons alleen een groot; **Dank je wel!**

Els van Veen en Cees Mesker

Smartphone foto, Marko Dijkshoorn

Muizeninventarisatie

De openbare muizeninventarisatie rondom het bezoekerscentrum Klein Profijt zit er weer op. Dit jaar waren er cursisten bij van de gidsencursus & een aantal enthousiaste bezoekers.

De resultaten logen er niet om. Er zijn bijna 170 muizen gevangen van vijf verschillende soorten. 60 muizen werden meer dan één keer gevangen. De soorten die wij aantroffen waren: rosse woelmuis, veldmuis, bosmuis, dwergmuis & huisspitsmuis. Alles verliep prima op een aantal HEEL vervelende incidenten na. We hadden last van een vandaal en vallen rover. Je moet weten, dat wij de vallen zo goed mogelijk camoufleren en zo neerzetten, dat ze haast niet zichtbaar zijn. Maar deze onverlaat wist ze keer op keer te vinden. Hij trok de vallen uit elkaar en gooide ze een eind verder neer. Er is zelfs 1 val verdwenen. Heel vervelend. We hebben echter wel een vermoeden van de dader en hebben ook een foto van hem. Het heeft er alle schijn van, dat hij achter de pindakaas aan zat, die wij in de val doen. Het is alleen zo, dat we nog niet voldoende bewijs hebben en dus de identiteit van de (mogelijke) dader nog niet kunnen vrijgeven. Maar deze E. Gel uit Oud-Beijerland kan al wel ongerust worden. We zullen hem vinden. Zie hier de foto van de vermoedelijke dader.

De Hoekse Bijenkorf

**puur natuurlijke honing
uit eigen streek
koud geslingerd**

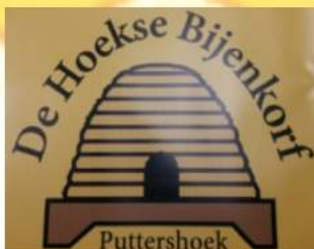
- In- en verkoop van honing
- Keurmeester
- Specialist bijenproducten
- Streek- en puurmarkten
- Verkoop van propolis producten
- Certificaat erkend streekproduct
- Workshops
- Zwermverwijdering

IMKER : FLIP WOLS

Info@dehoeksebijenkorf.nl

06-21818946 Nassaulaan 140 3297BJ Puttershoek

www.dehoeksebijenkorf.nl

De nachtvlinder

Als nachtvlinder vlieg ik in de nacht
want wie kan zien in 't donker,
die heeft pas echt de macht.
Dus vlieg ik onder het sterrengeflonker.

Het zijn niet de zoete geuren
die de donkerte vult,
daar zij door de nachtelijke nevelen zijn verhult.
Bloemen bloeien alleen bij dageraad in de mooiste kleuren.

Om dit te ervaren ben ik steeds te laat.
Dat zal dus nooit gebeuren.
Maar daarom blijf ik bij de tijd.
Ik wordt door al dat moois niet afgeleid.

Ook ik fladder steeds heen en weer
alleen ben 'k niet zo fragiel en teer,
als mijn zusje van de dag.
Zij is een schoonheid die er wezen mag.

Ik vlieg steeds in m'n oude grauwe werkpak
zonder versierselen of franje,
't is net een oude jute zak.
Geen felle kleuren rood, geel en oranje.

Zo vlieg ook ik in deze wereld vol onbegrip
maar ben 's nacht overal in een wip.
Niemand zit mij op de hielen
en heb geen weet van file.

Men gaf mij wel een mooie naam,
een naam van faam
Heterocera word ik genoemd,
maar 'k ben hier door niet beroemd,

Dde J.

Dolf de Jong

Marjon Kunst en Leen de Zeeuw

Hou je van de natuur en van fotograferen?

Heb je in 2016 of 2017 de Basis cursus Natuurfotografie bij het HWL gevolgd? Heb je het zelf instellen van diafragma en sluitertijd en het maken van een mooie compositie inmiddels goed in de vingers? Dan is de Vervolg cursus Natuurfotografie van het HWL interessant voor jou!

Iedereen, die de basistechnieken van het fotograferen met een spiegelreflex- of een systeemcamera beheerst, is welkom bij de Vervolg cursus Natuurfotografie. De cursus is niet geschikt voor mensen met een compactcamera.

Met een andere belichting of techniek kun je een onderwerp beter of verrassend anders in beeld brengen. In de cursus besteden we aandacht aan het gebruik van filters (zie foto met grijsverloopfilter van Leen de Zeeuw) en het maken van een compositie met meer diepte in de foto. Ook bewust over- of onderbelichten en verschillende creatieve manieren om te fotograferen (zie foto met dubbele belichting van Marjon Kunst) komen aan bod.

Voor de meeste van deze onderwerpen is een statief onmisbaar.

Tussen de twee lesavonden krijgen de cursisten opdrachten om aan de slag te gaan. Van elke ingeleverde opdracht foto krijgen de cursisten een uitgebreide bespreking via

Foto: Leen de Zeeuw

de mail toegestuurd. De vervolgcursus sluiten we af met een praktijkles fotograferen. Na de cursus zal de beste foto per deelnemer worden gepubliceerd op de mededelingen-schermen van Klein Profijt en het Nationaal Landschap Centrum.

Praktische informatie:

Maximaal 25 deelnemers;

Twee cursusavonden op de maandagen 4 en 25 maart 2019;

Praktijkafsluiting zaterdag 30 maart 2019 in de Geertruida Agathapolder en Kuipersveer;

Leslocatie is het Nationaal Landschap Centrum, Veerweg 1c, 3281 LX in Numansdorp;

Docenten: Leen de Zeeuw en Marjon Kunst van de Werkgroep Natuurfotografie HWL;

Aanmelden of vragen via een mail naar fotografie@hwil.nl met vermelding van het merk en model van de eigen spiegelreflex- of systeemcamera;

De kosten zijn voor niet-leden € 35,-, leden van het HWL betalen € 25,-.

Je aanmelding zien we graag tegemoet.

Wees er snel bij, want vol is vol!

Foto: Marjon Kunst

3 NOVEMBER: GESLAAGDE START NATUURWERKDAG ZUID-HOLLAND AAN DE OOSTHOEK

Burgemeester Servaas Stoop van de gemeente Korendijk gaf op zaterdag 3 november op boerderij De Oosthoeve in Piershil niet alleen startsein voor het knotseizoen 2018-2019 van vereniging Hoekschewaards Landschap (HWL), maar dit was tevens de officiële aftrap voor Natuurwerkdag voor heel de provincie Zuid-Holland. De Oosthoek was voor hiervoor uitgekozen, omdat dit een prachtige locatie is met honderden prachtige knotwilgen, die jaarlijks worden onderhouden door knotploeg De Klem van HWL met hulp van leerlingen van het grafisch lyceum uit Rotterdam en de waterscoutinggroep Suanabla-ke. Een prachtig voorbeeld van samenwerking.

Eerste voucher uitgereikt

Foto: Els van Veen en Flip Scherbeijn nemen dankbaar 3 vouchers in ontvangst van Fabian Paf van De Groene Motor

HWL werd verrast met de uitreiking van drie vouchers van elk € 1000,-

euro door De Groene Motor, de provinciale instelling die vrijwilligerswerk voor natuur en erfgoed met raad en daad stimuleert en ondersteunt. De vouchers worden ingezet om de vrijwilligers cursussen aan te bieden om veilig aan de slag te gaan. Deze vouchers werden uiteraard zeer dankbaar in gebruik genomen door voorzitter

Els van Veen en de coördinator boombeheer, Flip Scherbeijn, van HWL. Want voor het onderhoud van de ruim 7000 knotwilgen en nog een groot aantal appel- en perenbomen zijn niet alleen vrijwilligers nodig, maar is goed gereedschap en veilig werken van groot belang.

Succesvolle dag

Zuid-Holland was met 80 locaties op deze Natuurwerkdag één van de koplopers van Nederland. In totaal hebben 15801 mensen gewerkt aan het behoud van natuur en het landschap. Op 611 locaties in Nederland, ruim 30 meer dan in 2017, is op deze dag gezaagd, gesnoeid en opgeruimd. De zonnige dag heeft zeker geholpen om meer deelnemers te mogen ontvangen dan vorig jaar. Werken in de natuur is geschikt voor jong en oud. En dat was te zien op de werklocaties, waar bijna overal kinderactiviteiten zijn georganiseerd waar veelvuldig gebruik van is gemaakt. De wilde bij kreeg dit jaar extra aandacht.

Wil je ook eens knotten?

Werken in en aan het landschap van de Hoeksche Waard is niet alleen heel nuttig, maar ook gezond en gezellig. Meld je dan aan bij een van de 6 knotploegen van HWL die wekelijks op diverse plaatsen en verschillende dagen actief zijn. Meer info op hw1.nl onder werkgroep boombeheer en knotploegen.

Foto: vlnr burgemeester Servaas Stoop, directeur Zuid-Hollands Landschap, Michiel Houtzagers en voorzitter HWL Els van Veen, openen gezamenlijk symbolisch de Natuurwerkdag in Zuid-Holland

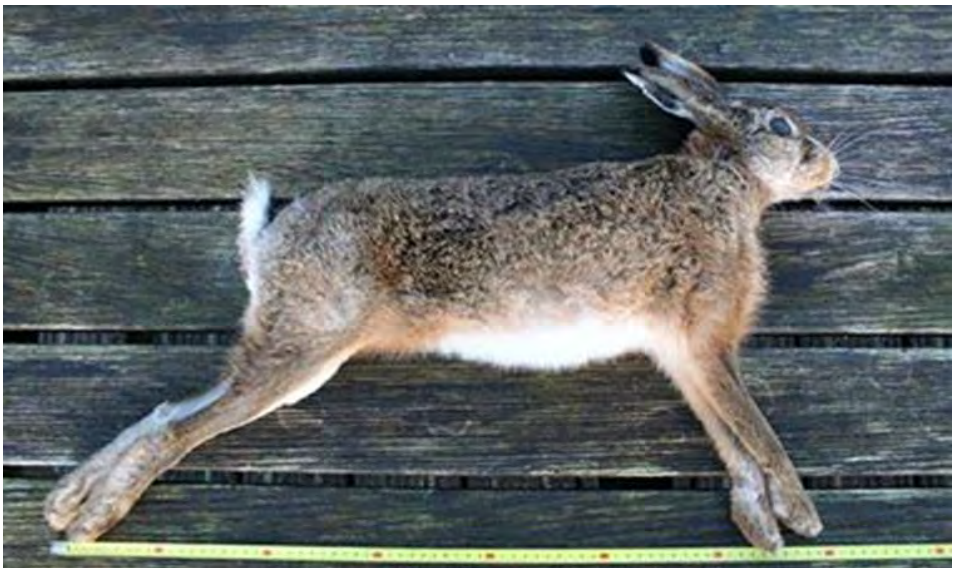
UIT: “VERHALEN NA DE DOOD”

Merijn van den Hoogenhoff

En dan vind je dit op het toegang pad naar ons bezoekerscentrum. Een puntgave haas!!! Dood, maar geen idee door wat of wie. Een hond? geen beschadigingen. Een auto? nee die komen er niet zomaar, Ziek? kan, maar dan kruipen ze meestal weg. Kortom, een raadsel.

Jammer van zo'n mooi dier. Arjan Postma schreef ooit "het zijn de Hells Angels van de polder", omdat ze zo taai en stoer zijn. Nu op het koudste moment van het jaar, gaan de mannetjes zich uitsloven om indruk te maken op de vrouwtjes. Rammelen, noemen ze dat. Ze rennen over het veld en de mannetjes slaan en schoppen elkaar zo hard dat de haren er vanaf vliegen. En dan maar zeggen "wat is de liefde toch mooi en de natuur liefelijk". Niks ervan, keihard is de natuur en juist op het moment dat er weinig eten is, moet je alles op alles zetten om een vrouwtje te mogen bevruchten. Nou, dan zijn een doosje bonbons, wat bloemen en lieve woordjes toch een stuk makkelijker.

Telkens weer als ik een haas van dichtbij zie, ben ik oprecht onder de indruk. Wat zijn ze groot! Deze is bijna 80 centimeter lang en 40 centimeter hoog. Er zijn behoorlijk wat honden die dit niet halen. Een echte atleet met een snelheid en wendbaarheid waar geen dier aan kan tippen. Twee grote "lepel" (oren) met zwarte randen, waarmee hij

bijzonder goed kan horen. En een kleur die zo perfect lijkt op de kale akkers en graslanden waar hij vaak op ligt, dat je hem makkelijk kan aanzien voor een brok klei. Het hele jaar buiten (hazen hebben geen hol) in weer en wind. Zelfs de jongen gaan gelijk na de geboorte op pad om zelf al wat kruiden te knabbelen en zich te verstoppen in de vegetatie (planten). Eén keer per dag komt moeder terug naar de plaats waar ze geboren zijn en voedt dan zo snel mogelijk de jongen. Daarna gaat ze weg om pas 24 uur later weer even terug te komen. Er is echt nog veel meer te vertellen over dit geweldige dier. Maar dat misschien later. Kijk de volgende keer eens wat langer naar een haas en realiseer je hoe bijzonder hij eigenlijk is.

AKKERDOORNZAAD EN EIRONDE LEEUWENBEK IN DE HOEKSCHE WAARD !

Oude plantenvondsten, nieuwe soorten

*Door Frank van Gessele
Afbeeldingen van museum Naturalis*

Onlangs ontving ik een tip over een website van Naturalis, BIOPORTAL, waarop de immense verzameling natuurhistorische informatie publiek toegankelijk is gemaakt.

Via dit portaal kan iedereen, geïnteresseerde of wetenschapper, in de gegevensbronnen van Naturalis grasduinen, met simpele zoekopdrachten, via complexe queries of op basis van specifieke geografische locaties. De tipgever voegde er een afbeelding van de Harlekijn bij, een orchidee, die in 1905 in het Oudeland van Strijen is gevonden en door de vinder, Dr. L. Posthumus, was opgestuurd naar het Rijksherbarium.

Nieuwsgierig geworden, struinde ik vanaf dat moment

virtueel door de dorpen in de Hoeksche Waard, op zoek naar interessante plantenvondsten en vondsten van soorten, welke nog niet in het register van de HWL-plantenwerkgroep voorkomen.

De werkgroep houdt sinds eind jaren zestig van de vorige eeuw bij welke plantensoorten er in de Hoeksche Waard gevonden zijn. Aanvankelijk in een eigen database en vanaf 2011 in een register, waar alle eerstwaarnemingen zijn vermeld. Het register is voor iedere geïnteresseerde te raadplegen via de website van HWL en wordt elk jaar geüpdatet.

Na verwerking van de nieuwe gegevens bleek de Hoeksche Waard op slag 42 plantentaxa (soorten, ondersoorten, hybrides) rijker te zijn geworden. Opvallend is het grote aandeel paardenbloemen (25 soorten) hierin. Lang niet iedereen weet dat er in Nederland naar schatting al meer dan 1000 soorten paardenbloemen voorkomen. Een bloeiend weiland kan al meer dan 60 soorten bevatten, een

Akkerdoornzaad 1899
(Middel)

gewone tuin al meer dan 25 soorten. Veel paardenbloemen zijn cultuurvolgers en zijn door de mens over de gehele wereld verspreid. De reden dat zoveel nieuwe soorten konden worden toegevoegd, is dat in de meest recente Heukels Flora (uit 2005), het standaardwerk voor de florist, alle paardenbloemsoorten op één hoop zijn gegoooid. Daardoor werden de afzonderlijke soorten niet meer herkend. Mogelijk worden in de nieuwe Flora de afzonderlijke soorten weer onderscheiden. Van de overige nieuwe soorten staat het merendeel inmiddels op de Rode Lijst als Kwetsbaar of Bedreigd.

Eén van de oudste planten van de Hoeksche Waard, welke in het herbarium aanwezig is, is een **Nachtkoe-koeksbloem**, verzameld in september 1840 door C.M. van der Sande Lacoste bij Westmaas. P.A. van Gent vond op 3 augustus 1899 het **Akkerdoornzaad**, anno nu een zeer zeldzame soort, tussen Puttershoek en 's-Gravendeel. Van de al vermelde Dr. L. Posthumus, bevindt zich in het herbarium, behalve de **Harlekijn**, ook de **Eironde leeuwenbek**, verzameld in juli 1904, 'op een stuk bouwland te Mijnsheerenland, tusschen de suikerbieten'. A.W. Kloos Jr. vond op 14 juni 1914 in Maasdam in een 'veentje langs de Waal' de hybride **Kamvaren x Smalle stekelvaren**. Een andere zeldzaamheid is de **Kleine wolfsmelk**, die al op 8 september 1924 werd verzameld op het RTM Stationsemlacement op de Blaakschedijk door S.J. van Ooststroom.

Eind jaren zestig was een aantal floristen zeer actief met het verzamelen van planten ten behoeve van het Rijks-herbarium. Dr.Ir. W.G. Beeftink vond in 1967 o.m. **Karwij**, op het gors bij het haventje van Nieuw-Beijerland, alsmede minimaal 11 soorten paardenbloemen. Ook een verwoed verzamelaar van paardenbloemen was W. de Munck, met alleen al 13 soorten. L.J. Hilkhuyzen Jr. vond in 1969 de **Schermscheefbloem** in Numansdorp 'aan de voet van een dijk'. **Paardenbloemstreepzaad** werd in 1971 gevonden door H. Gaasenbeek bij de Oude Tol. Van deze florist zijn nog meer mooie vondsten aanwezig zoals **Dessertbladen** (Nieuw-Beijerland, 1972) en de hybride **Glad X Geel walstro**, gevonden langs de dijk tussen Oud- en Nieuw-Beijerland, met de opmerking 'vrij veel voorkomend op de dijk'. J. Mennema verzamelde in 1970 in het Zomerlanden Gorzenbos bij Heinenoord de kruising tussen de **Mattenbies** en de **Driekantige bies**. Bent u geïnteresseerd geraakt in deze prachtige website, hierbij de link:

<http://bioportal.naturalis.nl/>

Nachtkoekekoeksbloem 1840
(Middel)

Kleine wolfsmelk
1924 (Middel)

Voor de laatste keer alleen: De drie musketiers

Arie Pieters

Als alle plannen doorgang vinden, dan worden er in de loop van 2019, met dank aan de Rotary Hoeksche Waard, nieuwe, jonge (resistente) iepen aangeplant bij het vroegere 'iepenlaantje' bij de monumentale Mariënhoeve. Dit jaar was dus het laatste jaar dat de drie nog resterende, eveneens monumentale, iepen alleen in de polder stonden. En de drie musketiers gaven een ware show weg.

Deze oude Hollandse iepen hebben nog de 'oude genen' van de bomen die wij ook al langs onze wegen, dijken en bij boerderijen aan konden treffen voor 1900. Jammer genoeg betekent dit ook dat ze vatbaar zijn én blijven voor de iepziekte. En die ziekte, plus de onwil van regionale overheden om ze met behulp van preventieve injecties de helpende hand te bieden, is de reden dat er van de negen bomen, die er in 2013 nog stonden, maar drie zijn overgebleven. Overigens is de overgrote meerderheid van het ooit zo mooie iepenlaantje vernield in de oorlog, door de Duitse bezetter. (Die kapten tientallen bomen en zetten de stammen neer in de weilanden, om zo in de nadagen van de Tweede Wereldoorlog eventuele geallieerde landingen tegen te gaan.) De Hollandse iepen kon men, voor de iepziekte de kop op stak, op heel veel plaatsen tegenkomen in ons land: Langs wegen, polderweggetjes, op dijken, bij boerenerven en ook in voorname lanen in grote steden. Vaak bleven ze daar staan tot ze tussen de 70-100 jaar oud waren. Hoe geweldig dat er moet hebben uitgezien, lieten de 'drie musketiers' van de Mariënhoeve dit jaar zien.

Als vrijwel de enige iepen in de Hoeksche Waard (samen met de circa 35 nog resterende vooroorlogse iepen langs de dijken) stonden ze er dit voorjaar en deze zomer prachtig bij. Bijna alle naoorlogse en zeker een flink deel van de resistente iepenrassen hadden moeite om goed in blad te komen, maar vooral de drie 'oudjes' bij de Mariënhoeve bleken prima bestand tegen het koude slotakkoord van de winter en ook tegen de eerste vier veel te koude weken van het voorjaar. Het drietal stond aanzienlijk beter in blad dan de afgelopen twee jaren. Met onze bomenwerkgroep 'Fraxinus Excelsior' hebben we sinds 2008 jaarlijks een aantal monumentale bomen in de gaten gehouden, voor wat betreft hun reacties op een elk jaar weer verschillend voorjaar. En dan zie je dus opmerkelijke verschillen. Ook in 2012, toen we een extreem winterse februarimaand hadden en ook een koude maand maart, bleek dat de oude iepen, die toen nog met zijn zessen waren, die kou uitstekend hadden verteerd. Blijkbaar zit 'dat goed bestand zijn tegen kou' er 'ingebakken' in vele generaties iepen, omdat het zeker voor 1900 nog heel regelmatig voorkwam dat we strenge winters hadden in de lage landen. En zo zie je maar weer, ook om dit soort simpele onderzoekjes te kunnen doen, is het van belang dat we ook oudere bomen overhouden in deze regio, maar ook daar buiten.

**Geen last van ijskoud
voorjaar**

Feestelijke opening Muis zoekt een huis 26 oktober

Nationaal landschapscentrum Veerweg 1C, Numansdorp

Op vrijdag 26 oktober om 14.00 uur is het thema 'Muis zoekt een Huis' feestelijk geopend.

Deze activiteit is al even te doen in het NLC. Nu alles is gecontroleerd en goed gekeurd door de makers mochten we hen in het zonnetje zetten. Bij deze activiteit zijn alle (jonge) kinderen welkom. Een schoolklas, kinderfeestje of verjaardagspartijtje, het mag allemaal. Hoe we het doen? In overleg met educatie maken we er een leuk feest van. We bespreken alle mogelijkheden graag via de mail.

Kom je gezellig mee doen?
We maken er een mooi muizenfeest van.
Voor vragen educatie@hwl.nl

Marijke Haak, Binnenmaas

Het weer, El van Rookhuizen

Jan Plaisier, Polderse molen Maasdam

Oosthoek, Korendijk, Kees van den Berg

Vacature Terreinbeheerder HWL

Hoekschewaards landschap(HWL) is op zoek naar een nieuwe beheerder, die op termijn de verantwoordelijkheid voor het beheer van de door HWL beheerde natuurterreinen over kan nemen.

Onze huidige terreinbeheerder gaat begin 2019 minder werken i.v.m. deeltijdpensioen. In 2021 hoopt hij uiteindelijk volledig met pensioen te gaan. In de tussenliggende tijd kan zijn opvolger ingewerkt worden om uiteindelijk de verantwoordelijkheid over te nemen.

Functieomschrijving

Een kleine opsomming van taken:

Coördinatie en planning van het beheer van ca. 100 natuurterreinen (ca. 200 ha) in de Hoeksche Waard.

Onderhouden van externe contacten (gemeente, WSHD, TBO's, agrariërs, etc.)

Uitvoeren van alle voorkomende werkzaamheden in de natuurterreinen.

Overleg en afstemming met diverse werkgroepen binnen HWL.

Aansturen van, maar vooral samenwerken, met collega's en vrijwilligers van de afdeling terreinbeheer.

Over HWL

Hoekschewaards Landschap is een Natuur-en milieu organisatie, die als doel heeft natuur en landschap in de Hoeksche Waard te beschermen. Ruim 400 vrijwilligers zijn actief in bijna 40 verschillende werkgroepen, gericht op educatie, beleid beïnvloeding, biologisch onderzoek en beheer. De afdeling terreinbeheer is ondergebracht in een aparte stichting en functioneert als uitvoeringsorganisatie voor HWL. Een belangrijk deel van de terreinen wordt beheerd voor externe opdrachtgevers.

Wat vragen wij?

Je hebt sterke interesse voor natuurbeheer in het algemeen en specifiek in de Hoeksche Waard.

Je hebt minimaal een MBO-werkniveau en HBO-denkniveau, bijvoorbeeld door een opleiding Bos- en Natuurbeheer of vergelijkbaar of je bent autodidact vanuit je passie voor natuur en eerdere ervaringen.

Je hebt kennis van en ervaring in het werken in computersystemen.

Je hebt kennis van en ervaring in het werken met machines en handgereedschap.

Je werkt vanuit betrokkenheid en passie, bent daadkrachtig, oplossingsgericht en een teamspeler.

Je bent flexibel inzetbaar en ook bereid om incidenteel in de avonden en/of weekenden te werken. Wonen in de Hoeksche Waard is, i.v.m. seizoens- en weersafhankelijke werkzaamheden en samenwerking met externen, een pré.

Wat bieden wij?

Een aanstelling voor 1 jaar fulltime (37 uur/week) met uitzicht op een vast dienstverband na 23 maanden.

De functie start in schaal 5 en kan, afhankelijk van kennis en kunde, doorlopen in schaal 6 conform de CAO Bos en Natuur.

Jouw sollicitatie kun je uiterlijk 21 december 2018 sturen aan Hoekschewaards Landschap, postbus 1080, 3260 AB, Oud-Beijerland t.a.v. Afdeling Terreinbeheer HWL.

C. Mesker kan je vragen over de inhoud van de functie beantwoorden en is bereikbaar op telefoonnr. 06-12966131.

DONKERSLOOT

VERF BEHANG ZONWERING GORDIJNSTOFFEN VLOERBEDEKKING

Decokay

Molendijk 38 | tel. 0186 612031 | mail: donkersloot@decokay.nl
donkersloot.decokay.nl | donkersloot-woondecoratie.nl | facebook.com/decokaydonkersloot

Energie neutraal huis Hoeksche Waard

Door Joost Kievit

De werkgroep Duurzaamheid van Hoekschewaards Landschap is een nieuwe werkgroep die probeert een bijdrage te leveren aan de verduurzaming van de streek. In een eerste project werden de mogelijkheden bekeken van het energie-neutraal maken van bestaande woningen. Hiervoor is een samenwerking aangegaan met de landelijke organisatie Urgenda.

Urgenda begeleidt via het initiatief Thuisbaas elders in het land het energieneutraal maken van bestaande woningen.

Energie neutraal houdt in dit verband in, dat op het eigen perceel zoveel energie wordt opgewekt dat in de eigen behoefte wordt voorzien. Thuisbaas garandeert "nul op de meter" als zij een woning aanpakken. Het huis wordt afgesloten van het gas.

Zes deelnemers van de werkgroep Duurzaamheid waren bereid om in een wisselwerking met Thuisbaas het traject naar een energieneutraal huis in te gaan. Zij stelden de nodige informatie over hun energiegebruik en hun huis ter beschikking en gingen individueel het gesprek aan met Thuisbaas. Het betrof verschillende typen woningen.

Uit de gesprekken met Thuisbaas kwam naar voren, dat er grote verschillen tussen de woningen waren en dat maatwerk noodzakelijk is. Tal van maatregelen passeerden de revue. Het ging om maatregelen om het energiegebruik te verminderen, gasloos te koken en te verwarmen en energie op te wekken.

Het project heeft meer inzicht gegeven in de beslissingen waar mensen voor staan als ze hun huis energieneutraal willen maken en de overwegingen die hierbij een rol spelen. Door het invullen van een evaluatieformulier hebben alle deelnemers inzicht gegeven in hun persoonlijke overwegingen. Gelet op het aantal van zes deelnemers kun je niet spreken van enige representativiteit. Waarschijnlijk zal de gemiddelde motivatie om te verduurzamen in de Hoeksche Waard lager zijn dan bij deze deelnemers.

Het evaluatierapport van het project wordt binnenkort afgerond en begin volgend jaar aangeboden aan de gemeenteraad van de nieuwe gemeente Hoeksche Waard. Duidelijk is geworden, dat de verduurzaming van de bestaande woningvoorraad een forse inspanning zal vergen en dat de gemeente hierin een actieve rol dient te spelen. HWL gaat de gemeente op dit vlak adviseren. Hierbij wordt samen opgetrokken met Hoeksche Waard Duurzaam.

Interesse in duurzaamheid? Kom dan naar de bijeenkomsten van de werkgroep. Deze zijn voor belangstellende gratis toegankelijk. Ze worden aangekondigd op facebookpagina "Hoekschewaarders doen het duurzaam" en in de media.

**Decokay/Donkersloot.... Tot eind maart 2019
krijgt u, op vertoon van uw Waardzegger,
een kwast gratis bij 2 liter verf**

VAN HET BESTUUR

Het winternummer ligt voor u. Ha, winter! Witte rulle sneeuw, glanzend zwart spiegelend ijs op het water, schaatsen.

Tsja, is dat zo? In ons reeds licht opgewarmde en toch al milde klimaat betekent winter meestal, donkere dagen, koude regen, druil en drab.

En de natuur is dood of toch niet.

De planten-, vlinder- en libellen werkgroepen doen het kalmpjes aan, ze inventariseren wat de afgelopen-mooie- zomer gebracht heeft. De vogelaars staan weer blij te turen in de kou naar gesnauwde overwinteraars. De educatie van volwassenen kinderen gaat door in de vorm van “paden” en excursies en lezingen. De knotters storten zich op de wilgen en de terreinbeheerders zijn van het maaien overgestapt op het zagen.

En dan is er dat kleine clubje vergadertijgers in de Milieu en planologie werkgroep. Al-tijd bezig met gevraagde en ongevraagde adviezen om de Hoeksche Waard te behoe-den voor overijverige natuurschadelijke activiteiten. En de nieuwste loot in het gezelschap de werkgroep Duurzaamheid, die verspilling van energie voorkomt met prakti-sche adviezen bij bouw en inrichting van huizen.

En in de bezoekerscentra laven de gasten zich aan koffie en HWL appelsap, nieuwe oogst. Bijna 50 werkgroepen zijn op verschillend gebied actief voor onze natuur.

Nee, een winterslaap zit er niet in voor onze vrijwilligers. Onze vereniging HWL is het hele jaar actief voor bescherming van landschap en natuur.

Dit wordt gelukkig wel gewaardeerd, allereerst door onze leden, die ons steunen, onze vrijwilligers, maar ook door andere instanties als overheden, gemeentelijk, provinciaal en zelfs landelijk.

We doen het niet voor niets. We doen het niet alleen, samenwerking staat hoog in ons vaandel.

Het is mede dankzij de inspanningen van HWL te danken dat ons eiland nog zo gaaf is gebleven, het landschap niet verpest is en de natuur rijk geschakeerd is gebleven.

We lopen niet zo met onze successen te koop, maar langzamerhand weten overheids-instanties ons te vinden. HWL wordt bij nieuwe projecten betrokken. Men kan niet meer om ons heen. Binnen onze club is zoveel expertise en kennis aanwezig dat het dom zou zijn om bij een project dat gestart wordt niet de mening van HWL te vragen.

Doet men dat niet, dan kan men een aardige strop, oplopen getuige de Leenherenpol-der, die ontnomen dreigde te worden door vriend Bleker aan de Natura 2000 status.

David HWL dwong Goliath, Staat der Nederlanden, op de knieën dankzij stug volhou-den en procederen tot aan het Europese hof.

Ik schreef hierboven “we doen het niet voor niets”. Nee, we zien mooie resultaten, maar we doen ook betaald werk. Ecolo-gisch onderhoud van stukken land, dijkta-luds en grienden ter bevordering van de biodiversi-teit.

Dit gaat via de Stichting Na-tuurbeheer van HWL. Hier zijn ook vaste betaalde krachten en oproepkrachten werkzaam. In

die zin is HWL ook werkgever.

We moeten oppassen niet ten gronde te gaan aan ons succes, want grote instanties als o.m. WNF, Postcodeloterij en Havenbedrijf hebben, met het Droomfonds, veel geld gestoken in de ontwikkeling van het Haringvliet.

Er is een nieuw vogeleiland aangelegd, Blik genaamd, waarvan het beheer door HWL zal worden uitgevoerd in samenwerking met Staatsbosbeheer.

Ook zijn er in het kader van ontwikkeling Piershilse Gat stukken land aangekocht, die men wil schenken aan HWL en door HWL laten beheren.

Dat schept wel verplichtingen en heeft nogal wat consequenties ten aanzien van de Stichting natuurbeheer HWL. Hoe waarborgen we de toekomst? Zijn wij als relatief kleine club in staat deze taken in de toekomst uit te voeren? Wat zijn de financiële consequenties?

Zaken waar we in het bestuur van HWL goed over na moeten denken.

Eén ding staat voorop: zonder steun van onze leden zal het niet mogelijk zijn. Leden zijn de bron van vrijwilligers.

Door uw lidmaatschap krijgen we zeggingskracht in de regio.

We zijn geen politieke partij, maar doen dit alleen en uitsluitend om natuur en landschap van de Hoeksche Waard te beschermen en verbeteren.

Dit leidt tot een betere leefomgeving voor u en uw kinderen en aan deze laatste groep is de toekomst!

25 JAAR BRAAKBALONDERZOEK IN DE HOEKSCHEN WAARD

Merijn van den Hoogenhoff

Inleiding

Sinds de winter van 1993/1994 worden in de Hoeksche Waard braakballen verzameld. Waren het in de jaren 90 nog vooral roestplaatsen van ransuilen waar de braakballen vandaan kwamen, na de eeuwwisseling werden het steeds meer kerkuilbraakballen. De reden daar voor was o.a. dat het in de Hoeksche Waard steeds slechter gaat met de roestplaatsen van ransuilen, maar juist heel goed met de kerkuilen. Zo bestonden de geplozen braakballen in 1996 bijvoorbeeld uit elf partijen van de ransuil, één van de kerkuil en één van de bosuil. Dit jaar (2018) waren het achtendertig partijen van de kerkuil, drie van de ransuil, één van de steenuil en één van een buizerd/reiger.

Het pluizen van braakballen geeft veel informatie over zowel predator als prooidier. Dit heeft in een lange reeks van jaren gezorgd dat, naast de andere inventarisatiemethoden zoals ringen, tellen en vangen (muizen), het pluizen veel extra informatie geeft. Het gaf een aantal maal aanleiding tot het doen van vervolgonderzoek. Naast de ransuil en de kerkuil komen ook de steenuil en de bosuil voor. Van deze laatste twee soorten zijn in sommige jaren ook partijen beschikbaar maar nooit op reguliere basis.

De Hoeksche Waard is een groot, open gebied in de Zuid-Hollandse delta, gelegen tussen het Eiland van Dordrecht en Voorne-Putten. Het *Nationaal landschap* Hoeksche Waard is een status dat het eiland te danken heeft aan zijn grote mate van openheid. Vooral de krekensstructuur en weidse polders met beboomde dijken maken van dit eiland een uniek stukje Nederland. Door de ontwikkeling van meer natte natuur in ontpolderde

polders en langs het uitgebreide krekensstelsel, is de afgelopen jaren het areaal moerasachtig landschap flink uitgebreid. Helaas is de waterstand op het eiland nog niet altijd voldoende variabel om de populatie noordse woelmuizen echt veel te helpen. Alleen het eiland Tiengemeten heeft een stabiele populatie noordse woelmuizen.

Werkwijze

Al sinds het begin in 1994 zijn er vrijwilligers die elk jaar de braakballen verzamelen en pluizen. Gedurende het broedseizoen worden bij het ringen van de kerkuiljongen braakballen verzameld. Ook worden bij de (nog) bekende ransuillocaties braakballen geraapt. Vele mensen hebben de afgelopen jaren meegeholpen. Er zijn er onder hen die inmiddels al meer dan vijftien jaar actief zijn. De laatste jaren wordt door deze groep mensen tussen de 3000 en 5000 prooidieren geplozen en op naam gebracht. Als de partij voldoende braakballen bevat, worden er minimaal 150 prooidieren per locatie geplozen en gedetermineerd. Bij minder braakballen wordt de partij volledig geplozen. Alle resultaten worden doorgegeven aan de zoogdierenwerkgroep Zuid-Holland en de Zoogdierenvereniging. Het pluizen is voor ons een typische winteractiviteit en vindt voorname-

lijk plaats tussen eind oktober en maart. Met alle overgebleven braakballen krijgen jaarlijks tussen de vijf- en zeshonderd kinderen een speciale pluïslles. Tijdens deze les wordt aandacht besteed aan welke ui-lensoorten er in de Hoeksche Waard voorkomen en wat ze eten. Hierna moeten de kinderen zelf een braakbal uitpluizen en de gevonden prooidieren tot de familie op naam brengen. Aan het einde van de les mogen ze de geplozen botjes meenemen. Hierdoor wordt een bijdrage geleverd aan natuureducatie en bewustwording van fauna in de leefomgeving.

De cijfers

In de periode 1994-2018 zijn in totaal 508 braakbalpartijen verzameld en geplozen in de Hoeksche Waard. Uit deze braakbalpartijen werden 53.403 schedelresten van prooidieren op naam gebracht. Meer dan 99,1% (52.911) was van kleine zoogdieren. De 492 overige prooidieren hadden vooral betrekking op vogels (439), insecten (45) en amfibieën (7).

elke partij van enige omvang werden soorten als veldmuis en bosmuis aangetroffen. Er zijn echter vanaf eind jaren 90 twee nieuwkomers die de ranglijst aardig bestormen. Zo zijn er eigenlijk na 2000 nog nauwelijks partijen van kerkuilen en bosuil zonder huisspitsmuizen en rosse woelmuizen.

Kwamen beide soorten voor 2000 nauwelijks voor, in de jaren erna hebben ze gestaag het eiland veroverd. Iets wat je met pluïsggegevens en aanvullende vangsten goed kunt zien.

Kijkend naar de toename van de beide soorten in het aantal KM-hokken, is een duidelijke trend waarneembaar. Ondanks dat er in sommige jaren minder partijen worden geplozen, komen de huisspitsmuis en rosse woelmuis in de loop van de jaren in meer en meer KM-hokken voor.

Huisspitsmuis (*Crocidura russula*)

Waarschijnlijk zijn de eerste exemplaren van deze spitsmuis meegekomen met plantmateriaal. Na een rustig begin is de

Nieuwkomers en oudgedienden veroveren het eiland

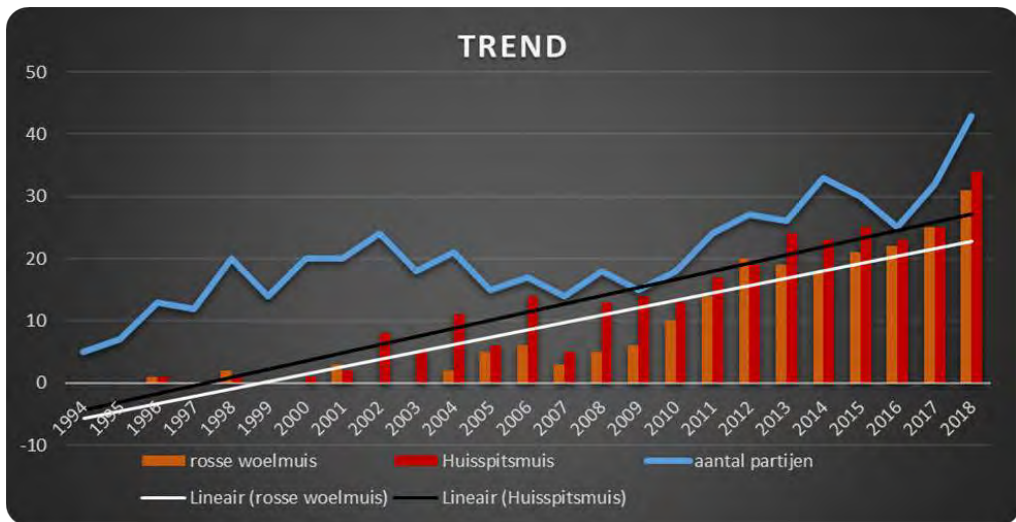
In de periode dat dit project loopt, zijn achttien zoogdiersoorten vastgesteld. In vrijwel

populatie na de eeuwwisseling behoorlijk gaan groeien. Deze rasoportunist is in staat gebleken in bijna elk biotoop zijn plekje te veroveren en is bij het pluizen in een aantal partijen het meest voorkomende prooidier.

Rosse woelmuis (*Myodes glareolus*)

Ondanks dat de soort al decennia voor kwam in één of enkele KM-hokken, is de soort pas na 2004 behoorlijk gaan uitbreiden. De reden hiervoor is zeer waarschijnlijk het aanleggen van natuurvriendelijke oevers lang de talloze krekken op het eiland. Hierdoor ontstond er een geschikt biotoop voor deze muis en het gaf hem de kans om zich over het eiland te verspreiden. Door deze ideale verbindingzones kon de rosse woelmuis nu in elk hoekje van de Hoeksche Waard komen en alle geschikte gebieden koloniseren. De geldt trouwens ook voor de bunzing, die ook profiteert van deze ontwikkeling. Helaas heeft het niet mogen baten voor de noordse woelmuis, iets waar men op had gehoopt.

Voor de noordse woelmuis is het zo, dat deze endem in het verleden langs de randen van het eiland redelijk voorkwam. Waarschijnlijk heeft de soort behoorlijk geleden onder het afsluiten van het Haringvliet door de sluizen. Het vermoeden bestaat, dat het de laatste jaren slechter gaat met deze bijzondere soort. En dus is dezelfde methode toegepast op de aardmuis en de noordse woelmuis om de trend van voorkomen vast te stellen. De uitkomsten waren anders dan verwacht. De grafiek geeft aan dat de aardmuis lijkt toe te nemen. De grafiek lijkt erop te wijzen dat het steeds aannemelijker wordt dat deze muis hier leeft. Ook al zal hij dan nog eens moeten worden aangetoond met een dood of levend exemplaar.

Aardmuis (*Microtus agrestis*)

Voor de aardmuis geldt dat hij met lifetraps of bij doodvondsten nog nooit is aangetoond in de Hoeksche Waard. Toch wordt hij jaarlijks gevonden in de braakballen. Zijn dat ingevlogen aardmuizen (door de uilen buiten het eiland gevangen) of is er misschien toch sprake van een (zeer) kleine populatie?

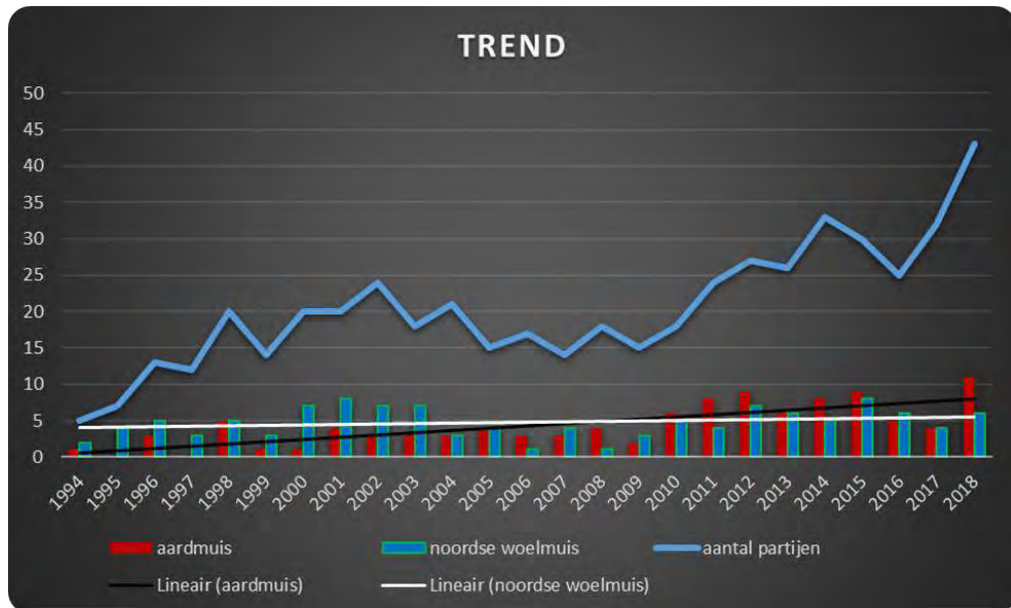
Noordse woelmuis (*Microtus oeconomus*)

Bij de noordse woelmuis geeft de trendlijn aan dat het aantal stabiel blijft. Dit terwijl er ernstige twijfels zijn over de stabiliteit van deze soort in de Hoeksche Waard. Nadere bestudering van alle gegevens leert wel dat de trend weliswaar gelijk blijft, maar dat er behoorlijke toename is in één gebied

(het eiland Tiengemeten) en in de Hoeksche Waard (grote eiland) zelden tot nooit meer een noordse woelmuis wordt aangetroffen. Hier is dus wel een verandering gaande. Het beheer op Tiengemeten is optimaal voor deze soort (en er is alleen concurrentie van de veldmuis) en dus floreert hij hier al een aantal jaar. In de rest van de Hoeksche Waard holt de stand achteruit en zijn er eigenlijk al jaren geen tot slechts enkele exemplaren gevangen.

algemeen? En is de veldmuis dan de factor die bepaalt of het jaar goed is, of zijn andere muizen bepalend?

Omdat de gegevens van het aantal broedsels en jongen pas 7 jaar goed worden bijgehouden, kunnen we nu voorzichtig gaan kijken of er een relatie is tussen de muizen en de uilen.

Een goed of slecht muizenjaar.

De vereniging Hoekschewaards Landschap heeft meer dan 40 werkgroepen die zich met allerlei onderwerpen bezighouden. Een zevental werkgroepen doet biologisch onderzoek: Aquatische, paddenstoelen, vlinders en libellen, planten, vogels en zoogdieren.

Deze laatste twee werkgroepen werken samen op het gebied van braakballen. En dan met name de uilenwerkgroep (uiteraard onderdeel van de vogelwerkgroep). Vaak komt het bij onderling contact ter sprake of het een “goed” of “slecht” muizenjaar was. Interessant is de vraag of een goed muizenjaar een jaar is met veel veldmuizen, veel huisspitsmuizen, of met veel muizen in het

Maar eerst dit

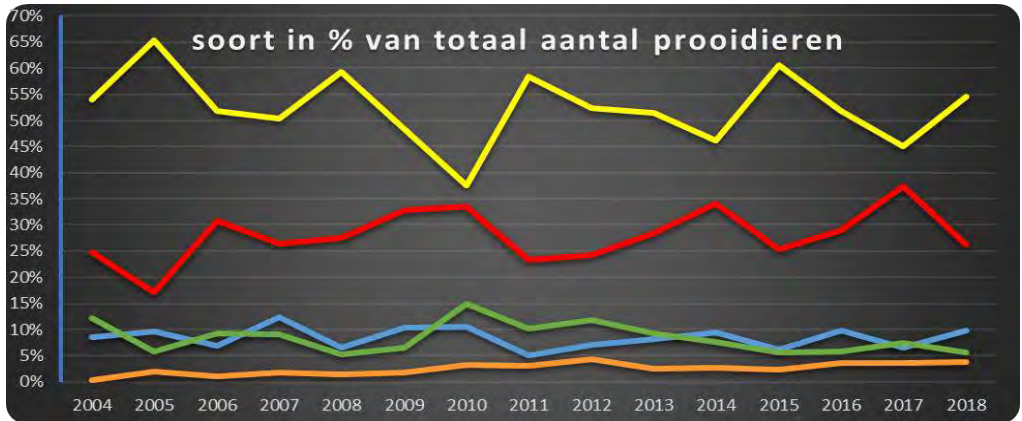
Om alles goed te kunnen interpreteren, moeten we eerst weten wat de aantallen per soort zijn in verhouding tot het totaal aantal geplozen prooidieren. Vanuit deze gegevens kunnen we verder.

Een goed beeld van die verhouding in prooidieren is pas te zien vanaf het moment dat de kerkuilen in redelijke aantallen aanwezig waren in de Hoeksche Waard (na 2000). Er is voor gekozen om alleen met gegevens te werken vanaf 2004 (15 jaar).

Kijkend naar de belangrijkste prooisoot de veldmuis, valt op dat er elke drie à vier jaar een piek is en daarna weer een daling. Wat ook opvalt, is dat de rosse woelmuis ondanks zijn kolonisatie van het eiland, een constante factor is (1.0 tot 4.4 %). De spitsmuizen (bosspitsmuis en huisspitsmuis) daarentegen pieken en dalen ook

over de jaren. Interessant is dat de spitsmuizen zo goed als altijd een tegengestelde beweging vertonen: bij weinig veldmuizen zijn er meer spitsmuizen en vice versa. Dit zou kunnen leiden tot de meest geaccepteerde conclusie, dat de uilen overschakelen op spitsmuizen en andere soorten als er veldmuizen zijn. Maar zou het ook niet zo kunnen zijn dat als er veel spitsmuizen zijn, de uil sneller gaat voor de spitsmuizen en de veldmuizen meer links laat liggen? Dit zou kunnen betekenen, dat het in die jaren juist een goed spitsmuizenjaar is in plaats van een slecht veldmuizenjaar. Deze gegevens geven geen 100% zekerheid, maar het geeft stof tot nadenken.

aantal prooidieren

	veldmuis	spitsmuizen	overige	bosmuis	Rosse woelmuis
2004	54,1%	24,7%	8,7%	12,2%	0,3%
2005	65,3%	17,2%	9,7%	5,8%	2,0%
2006	51,9%	30,9%	6,9%	9,3%	1,0%
2007	50,3%	26,4%	12,5%	9,0%	1,8%
2008	59,3%	27,5%	6,6%	5,2%	1,4%
2009	48,4%	32,9%	10,4%	6,5%	1,8%
2010	37,6%	33,5%	10,7%	15,0%	3,2%
2011	58,4%	23,3%	5,1%	10,2%	3,0%
2012	52,3%	24,3%	7,1%	11,9%	4,4%
2013	51,5%	28,4%	8,3%	9,3%	2,5%
2014	46,1%	34,1%	9,5%	7,6%	2,7%
2015	60,5%	25,3%	6,1%	5,7%	2,4%
2016	51,8%	29,0%	9,8%	5,8%	3,6%
2017	45,0%	37,3%	6,7%	7,4%	3,6%
2018	54,5%	26,2%	9,9%	5,6%	3,8%

Uilen en muizen

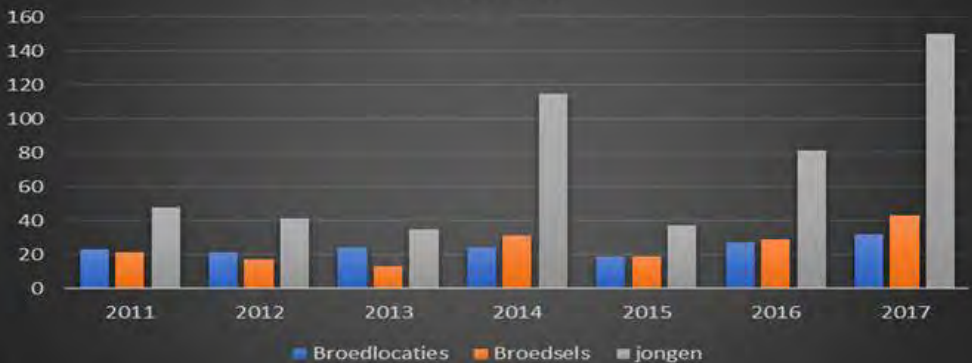
Tot aan de eeuwwisseling ging het met de kerkuilen in de Hoeksche Waard niet goed. Er waren enkele broedgevallen, maar daar bleef het bij. Door het actief plaatsen van kerkuilnestkasten en het bijplaatsen van kerkuilen uit de vogelopvang, ging het in de loop van de jaren beter en beter. Inmiddels zijn er in 2017 maar liefst 150 kerkuiljongen geboren. Dat is een absoluut record.

Door het registreren van de broedparen, broedsels en het aantal jongen komt de mogelijkheid om eens te gaan kijken naar een relatie tussen het aantal jongen en het voedsel: de muis.

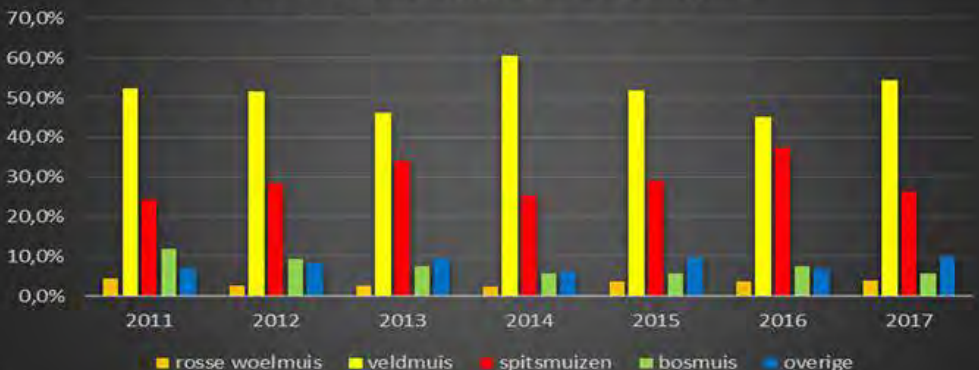
Zoals eerder in dit stuk vermeld, is een duidelijk verband te zien tussen de veldmuis en de spitsmuizen (lees bosspitsmuis en huisspitsmuis). Deze soorten lossen elkaar af of vullen elkaar aan in mindere jaren. Gaat de hoeveelheid veldmuizen omlaag, dan gaat de hoeveelheid spitsmuizen omhoog en vice versa.

Als het hoofdvoedsel van de uil (onmiskenbaar de veldmuis) naar beneden gaat, zou je kunnen verwachten, dat ook het aantal jongen daalt. Dat is in ieder geval de normale aanname. Maar is dat ook zo? Of zouden andere muizensoorten misschien een belangrijke of door de jaren heen belangrijkere rol spelen? Kijkend naar

kerkuil

prooidieren per soort in %

de twee grafieken, is weer duidelijk te zien dat bij minder veldmuizen het aandeel spitsmuizen toeneemt. Maar dat geldt niet 1 op 1 voor het aantal kerkuiljongen. We zien in 2014 en 2017 een duidelijk verband. In beide jaren zijn er veel veldmuizen en veel jongen. De periode voor 2011 - 2013 lijkt ook wel een redelijke gelijke trend te volgen. Een aflopend aantal jongen: 48, 41, 37 met een aflopend aantal veldmuizen: +/- 52.3%, 51.5% en 46.1%

Maar anders dan je zou verwachten, is het verloop in de tussenliggende jaren 2015 – 2016 anders. Terwijl de veldmuis langzaam zakt, gaat het aantal jongen in 2015 sterk naar beneden van 115 naar 37. Het jaar erop lijkt het aantal kerkuiljongen weer duidelijk te groeien (naar 81) maar de veldmuizen zakken nog. Het lijkt er hier sterk op dat er andere factoren spelen dan alleen de (veld)muizen.

Een hele prille conclusie zou kunnen zijn (en eigenlijk niet verrassend) dat er meerdere factoren een rol spelen bij het aantal kerkuiljongen.

Een goede vergelijking.

De resultaten van het pluisseizoen worden genoteerd op het jaar dat het seizoen sluit. Dat is altijd het jaar na het verzamelen. Pluisseizoen 2014 heeft dus betrekking op het jaar 2013 als het gaat om de broedresultaten van de kerkuilen. Daarom zijn de jaren in deze tabellen aangepast aan de broedresultaten

Bijzondere vondsten

In deze lange reeks van braakbalpluizen is ook een aantal opmerkelijke vondsten gedaan. Zo is er negentien maal een mol geplozen en zijn van vier wezels schedels aangetroffen. Eén maal werd er een woestijnratachtige schedel aangetroffen. Dit was zonder twiifel een losgelaten of ontsnapt exemplaar. Hopelijk heeft hij nog even van zijn vrijheid kunnen genieten. Tevens zijn er 6 vleermuisschedels gedetermineerd, één egel, maar wel op de stekels en niet op de schedel.

Conclusies en discussie

Wat leren al deze gegevens ons nu? In ieder geval dat het de moeite waard is om te pluizen en te blijven pluizen. Hiermee wordt er informatie vergaard die bijdraagt aan een beter inzicht in prooidier en predator.

Het toont ook de fluctuaties in de prooidiersoorten, en daardoor de keuze van de uilen. Of die kiezen op schaarste of overvloed blijft een interessante vraag.

De min of meer driejaarlijkse cyclus van de veldmuis die hij hier volgt zie je terug, al lijken de piekjaren telkens iets minder te worden. Was het ooit 65%, de laatste piek in 2018 is het nog maar 54%. Het lijkt er dus op, dat de andere soorten meer en meer deel uit gaan maken van de prooikeuze. Vermoedelijk zijn de twee nieuwkomers (rosse woelmuis en huisspitsmuis) en de toename aan natuur en verbindingzones in de Hoeksche Waard hier oorzaken van. Ik spreek hier dan ook de verwachting uit, dat deze trend door zal gaan en dat het broedsucces van de kerkuilen steeds minder afhankelijk wordt van de veldmuis alleen.

Zowel rosse woelmuis als huisspitsmuis hebben in de afgelopen decennia het eiland volledig gekoloniseerd. De rosse woelmuis lijkt nu een stabiele populatie te hebben. Voor de huisspitsmuis geldt dat misschien ook al, maar is minder duidelijk waar te nemen.

moeras- en plasdrasgebieden en het verbinden van het westen, oosten, noorden en zuiden voor de meest bedreigde soort de noordse woelmuis nog niet aantoonbaar mogen baten. Er zal dus de komende jaren stevig moeten worden ingezet op het natter maken van gebieden en krekken. Er is misschien wat extra hoop als eind 2018 de Haringvlietsluizen op een kier gaan. Qua tijverschil zal het niets uitmaken, maar wellicht ontstaat er aan de oevers meer dynamiek. Meerdere vingers aan de pols houden, is meer noodzaak dan wens.

Vervolgonderzoek

Zolang de mensen die nu de vindplaatsen af blijven gaan en er ook voldoende mensen bereid zijn om te

blijven pluizen, is dit een zeer goede methode om het verloop en conditie van de in de Hoeksche Waard aanwezige kleine zoogdieren te monitoren. En daarom van groot belang. Tevens helpt het bij het bepalen van plaatsen waar met life-traps verder onderzoek gedaan kan worden en vormt op die manier een mooie symbiose tussen vogelaars en zoogdiern mensen.

Dankwoord

Een speciaal woord van dank gaat uit naar alle medewerkers die in de afgelopen 25 jaar hebben geholpen met het verzamelen en pluizen van braakballen.

Verder lijkt de aanwezigheid van de aardmuis na al die jaren nog even stabiel. En is het dus vreemd te noemen dat de soort hier op het eiland nog nooit met lifetraps is aangetoond. De verklaring dat alle exemplaren zijn ingevlogen (elders gevangen en hier uit gespuugd) lijkt me nog steeds niet aannemelijk. Maar het tegendeel is nog steeds niet bewezen.

De waterspitsmuis komt niet voor op ons mooie eiland. Die zekerheid heb je wel als er na vijftig jaar pluizen en inventariseren met vallen en huiskatten ooit maar één onderkaak is aangetroffen. Het is de vraag of het er ooit van zal komen zolang er niet bij toeval één of meerdere exemplaren van elders worden aangevoerd in plantgoed of ander materiaal.

Helaas heeft de substantiële uitbreiding aan

Zoals ieder jaar, mochten wij ook dit jaar weer de catering verzorgen voor de vrijwilligers van HWL en Klein Profijt. Dit jaar met andere wensen, een buffetbestaande uit versgemaakte soepen, waaronder heerlijke verse aspergesoep! luxe belegde broodjes en een grote etagère gevuld met diverse rauwkosten en garnituren. De eetbare viooltjes en afrikaantjes waren een rijke toevoeging aan de gerechten

Onze culinaire gerechten worden bereid met verse producten en ingrediënten. Het is altijd een feestelijk gezicht op tafel. Tevens houden wij rekening met speciale wensen zoals glutenvrij, vegetarisch en veganistische gerechten.

"volg ons op facebook en instagram"

Bent u ook geïnteresseerd in onze culinaire mogelijkheden? Kijk dan op de website voor ons uitgebreide cateringassortiment.

**CATERING
KOERIER**

**W. Beukelszoonstraat 2a • Oud-Beijerland
www.del-italia.nl • www.cateringkoerier.nl • T. 0186-624055**

KOMENDE ACTIVITEITEN

Voor zover nu gepland

- Wanneer: : In de maanden oktober en november 2018
Waar : NBC Klein Profijt, Zalmpad 11, 3261 MD Oud-Beijerland
Expositie : 'schilderijen en sieraden van Coby van den Bos
- Wanneer : zaterdag 8 december (datum onder voorbehoud) 09.30-12.00 uur
Verzamelpunt : Kuipersveer, 3274 KH Heinenoord
Activiteit : Wandeling in Kuiperveer met bezoek aan de **knotploeg**
NB : Aanmelden via excursies@hwl.nl
- Wanneer : vrijdag 28 december, 13.00-15.30 uur
Verzamelpunt : Grote parkeerplaats op 3292 LB Buitendijk; vanuit Strijensas links voorbij einde Wielweg/Schenkeldijk te Strijen
Activiteit : Oliebollentocht: onder welke weersomstandigheden dit jaar!? max. 50 deelnemers, inschrijven via excursies@hwl.nl
- Wanneer : zaterdag 26 januari. 10.00-12.30 uur
Verzamelpunt : Open Hof kerk, Willem van Vlietstraat 2a 3262 GM Oud Beijerland
Activiteit : Dorpswandeling Oud-Beijerland (*met erwtensoep!*)
NB : Aanmelden via excursies@hwl.nl
Kosten : €7,00 voor leden, niet leden €8,00, kinderen tot 12 jaar half geld
- Wanneer : zondag 10 februari, 13.00-16.00 uur
Verzamelpunt : Veerdienst Tiengemeten Nieuwendijk 1, 3284 KR Zuid-Beijerland
Activiteit : Wandel/huifkartocht naar Wintergasten en grote grazers op Tiengemeten
Kosten : €4,00 voor leden, niet leden €6,00 kinderen tot 12 jaar half geld
*Pontticket **niet** inbegrepen bij excursiekosten*
NB : Aanmelden via excursies@hwl.nl
- Wanneer : zaterdag ? februari 14.00-16.00 uur
Verzamelpunt : Zwanegatsedijk 1A, 3299 LT Maasdam
Activiteit : Bezoek aan melkveebedrijf Commijs
- Wanneer : zaterdag 2 maart, 13.30-16.00 uur
Verzamelpunt : parkeerplaats Buitendijk 1, 3292 LB Strijensas (nabij 't Veerhuis)
Activiteit : Wintervogels en Erfgoed in de Oeverlanden
- Wanneer : donderdag 14 maart, 20.00 uur**
Waar : NBC Klein Profijt, Zalmpad 11, 3261 MD Oud-Beijerland
Activiteit : Ledenvergadering, zie uitnodiging pagina 4
- Wanneer : zaterdag 23 maart, 14.00-16.00 uur
Verzamelpunt : Kerkplein, 3273 AC Westmaas
Activiteit : Lentewandeling met bezoek aan lammetjes en kaasmakerij.
NB : Aanmelden via excursies@hwl.nl

Wanneer : zaterdag 6 april, vanaf ? uur
Verzamelpunt : NLC, Veerweg 1c, 3281 LX Numansdorp
Activiteit : Vrijwilligersdag

Wanneer : 14 april, 11:00-13:00 uur
Verzamelpunt : Parkeerterrein achter verzorgingshuis 'Grote Weide',
Grote Weel 1, 3291DA Strijen
Activiteit : Wandelexcursie in het Oudeland van Strijen met bezoek aan de
nieuwe observatie hut

Wanneer : Paasmaandag 22 april, 13.30-16.00 uur
Verzamelpunt : NBC Klein Profijt Zalmpad 11, 3261 MD Oud-Beijerland
Activiteit : Paaswandeling met afsluitend eieren zoeken voor de kleintjes
(tot 8 jaar)

Wanneer : zaterdag 11 mei, 13:30-16:00
Verzamelpunt : Parkeerterrein Mijlbos/Nieuwlandse bos ter hoogte van
Molendijk 67, 3295 LD 's Gravendeel
Activiteit : Water- en weidevogels in polder Groot Koninkrijk

Kijk voor meer en de meest recente informatie op www.hwl.nl

Kosten standaardexcursie: leden € 2,-, niet-leden € 3,- en kinderen t/m 12 jaar € 1,-

Cursusprogramma voor 2019:

Cursus natuurfotografie:

Maandag 4 – 25 maart 19.30 – 22.00 uur cursusavond in het NLC
30 maart praktijkafsluiting zie ook pagina's 12 en 13

Voorjaar van 2019 wordt de “**basis cursus natuur**” georganiseerd.

Startdatum: medio maart. Houd de website in de gaten of neem contact op!

De cursus is opgebouwd in 5 lesavonden en 4 excursies waarvan de laatste een dag op Tiengemeten.

Lesavonden vinden op donderdagavond plaats in het NLC Veerweg 1, 3281 LX Numansdorp. De excursies vinden plaats op locaties.

Kosten van de cursus zijn € 70,- voor HWL leden en € 85,- voor niet HWL leden (inclusief pont naar Tiengemeten en lunch)

Contactpersonen voor deze cursus zijn Bob Wiggers en Els van Veen

Onderwerpen zijn verbonden aan de aspecten “het landschap van de Hoeksche Waard”

Voorjaar/najaar 2019 Vogelcursus

3 lessen en excursie in het voorjaar en 3 lessen en excursies in het najaar.

Lesavonden woensdagavond van 19.30-21.30 uur in Klein Profijt.

Excursies op zaterdag en eenmaal 's-avonds

Medio juli dagvlinders cursus met excursie.

Nog in overweging: libellencursus.

Meer informatie op: facebook Hoekschewaards Landschap, website www.hwl.nl en via de persberichten en de overige media.

cursussen@hwl.nl

VACATURE

Hoofredacteur/opmaker voor De Waardzegger

Heb je affiniteit met communicatie, opmaak en lay-out? Pak je kans voor deze unieke vrijwilligersjob, die je zelf nog verder vorm kunt geven.

Organisatie

Hoekschewaards Landschap (HWL) is een alom gerespecteerde vereniging die zich al 45 jaar inzet voor het behoud, beheer en bescherming van het landschap en historisch dorpschoon in de Hoeksche Waard.

Het werk van HWL wordt uitgevoerd in een 40-tal werkgroepen, die zijn ondergebracht in 7 afdelingen. Iedere werkgroep heeft zijn eigen taken en specialisatie.

Vacature gegevens

Binnen de afdeling communicatie zijn wij op zoek naar een hoofredacteur voor het verenigingsblad de Waardzegger, dat 4 maal per jaar (in de laatste maand van ieder kwartaal) verschijnt in een oplage van ca. 1900 stuks en wordt verspreid onder leden en relaties.

Taken

- Samen met de overige redactieleden de binnengekomen kopij verzorgen, zoals correcties en het voorzien van ondersteunend beeldmateriaal en advertenties, digitaal opmaken en drukklaar afleveren en na het drukken regelen van de bezorging.
- Contactpersoon zijn tussen redactie - drukker en- coördinator/bestuurslid communicatie.

Werktijden en locatie

Naar eigen inzicht. Kan thuis maar eventueel ook werkplek in NLC of Klein Profijt (tijdens openingstijden).

Kwaliteiten

Heb je affiniteit met opmaak en lay-out? Pak je kans voor deze unieke vrijwilligersjob, die je zelf nog verder vorm kunt geven.

Bekendheid met Publisher of andere opmaakprogramma's is een pré, echter niet noodzakelijk.

Wij bieden

Werken voor een geweldige vereniging in een gezellig team en een introductie cursus om kennis te maken met het werk van HWL

Interesse gewekt?

Neem dan contact op met de huidige hoofredacteur Joop Dijkshoorn, redactie@hwl.nl of met de coördinator/bestuurslid van de afdeling communicatie, Ruud Horijon, webredactie@hwl.nl.

Fotoproducten

Print uw mooiste momenten direct op kunstglas, kunststof, metaal of hout. De fotoproducten zijn ook buiten geschikt. Zo kunnen uw foto's binnen aan de wand maar bijvoorbeeld ook in uw tuin schitteren.

Veel toepassingen met kunststof

Duurzame en krasvaste printproducten! Producten: labels, certificaten, menukaarten, placemats, posters, point-of-sale, banners, displays, lichtboxen, wanddecoratie, bewegwijzering, enz.

Zelfhechtende materialen

Quaadraat print direct op zelfklevend vinyl met UV inkt waardoor de stickers voor binnen en buiten geschikt zijn.

Ook zijn zelfhechtende materialen zonder lijm mogelijk, zoals Yupo Tako (zuignapjes principe), statisch papier en magneetfolie.

Direct printen op hout

Elk detail van het hout blijft zichtbaar!

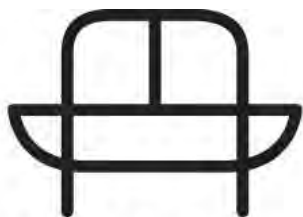
Producten: foto op hout, kaarten, winkelinrichting, kastwanden, kastdeuren, balies, tafelbladen, dienbladen, krukjes, wanddecoratie, enz.

Veelzijdig met UV printen

- Uitstekende afdrukkwaliteit
- Onbeperkt aantal materialen
- Tot 4 cm dik
- Harde & flexibele materialen
- Geschikt voor binnen en buiten
- Kleurecht door UV bestendigheid
- Vrije vormen mogelijk
- Witte inkt voor speciale effecten
- Voordeliger door direct printen op het materiaal

DOMINIKQ
MEUBELSTOFFEERDERIJ

Hergebruik van meubelen is ook van deze tijd.
Als de basis nog goed is, waarom zou u dan
nieuw kopen?

Wij stofferen, restaureren alle soorten
zitmeubelen en hebben diverse soorten meubel-
stoffen en verschillende soorten leer op
voorraad.

Vrijblijvend prijsopgave en altijd 3 jaar garantie.

Ophalen en terugbezorgen van uw meubelen
doen wij met plezier en....
GRATIS in Zuid-Holland-Zuid

Om zelf te stofferen bestelt u de meubelstoffen via onze site
www.doehetzelfvoordeel.nl

Kom langs op de Oostdijk 187 in Oud-Beijerland, tel: 0186-621 430
of neem contact op via www.dominikq.nl

Ruimte voor adressticker
Niet over de advertenties plakken!

Neem nú een
abonnement

Dichtbij
af te halen

Mét verrassende
recepten!

Welkom bij de boer!

Kijk op onze site
voor het actuele
programma.

Geniet wekelijks van biologische groenten, fruit,
aardappelen en Speltpasta van boerderij Landzicht.

Landzicht biologisch
groentenabonnement.nl
Boerderij Landzicht
Mees en Ageeth Visser
Broekseweg 2a, 3291 LA Strijen
info@groentenabonnement.nl
www.groentenabonnement.nl

Kies voor biodiversiteit in úw Hoeksche Waard!